

trek bekend maken, dat ik mij gratis beschikbaar stelde tot het verleenén van genees- en verloskundige hulp aan de bevolking. Ik hield een polikliniek en gaf gevolg aan ieder verzoek om hulp in de woning der zieken. Werd in ernstige gevallen, b. v. moeilijke bevalling, die hulp gevraagd, dan trok ik vergezeld van mijn vrouw, die in de streek geboren, bij het volk bekend en volkomen op de hoogte van taal, zeden en gebruiken is, er op uit.

Het resultaat was:

1°. dat de polikliniek goed bezocht was, vooral door oogzieken en tandlijders en dat kleine poliklinisch doenbare chirurgische operaties zeer in den smaak vielen;

2°. dat iedere behandeling in de woning van de zieke, waarbij geregeld gebruik van geneesmiddelen en verpleging noodig was, schipbreuk leed op verregaande onzindelijkheid, slordigheid, domheid, eigenzin en animisme;

3°. dat ik met betrekking tot verloskundige hulp het volgende ondervond: Wilde ergens de baring niet vlotten of, wat vooral voorkwam, de nageboorte niet komen, dan kwam men niet om hulp maar om geneesmiddelen vragen. In den aanvang antwoordde ik dan, dat ik zelf wel zou komen om de vrouw te helpen, maar dan gebeurde het, dat wij onverrichter zake moesten naar huis gaan, omdat de hulp werd afgewezen en alle argumentatie van mijn vrouw niets uitwerkte.

Als later geneesmiddelen voor barenden gevraagd werden, antwoordde ik dat geneesmiddelen de vrouw niet konden baten, maar dat ik bereid was haar te komen helpen; vooraf echter moest de boodschapper naar huis gaan en mij de toestemming der vrouw en haar naaste betrekkingen brengen om te doen wat ik noodig zou oordeelen. Veelal zag ik dan dien boodschapper niet terug en hoorde later, dat vrouw of kind of beiden overleden waren.

Commentaar overbodig.

's-Gravenhage, 11 April 1910.

J. J. VAN EFFEN.

TOT TOELICHTING EN VERWEER (HET GEVAL A. A. M. B.).

Geachte Redactie!

Nu op min verwachte wijze, door een vakgenoot-psychiater, die *eigen* aanschouwing aan zijn oordeel in deze niet ten grondslag heeft kunnen leggen, het geruchtmakend geval A. A. M. B. in de algemeen-geneeskundige pers is gebracht 1), kan daarover van de zijde van een der naastbetrokken geneesheeren te minder een woord van toelichting achterwege blijven, naar mate hieraan te nadrukkelijker den vorm van een verweer en van een terechtzetting tevens valt te geven.

Men kan intusschen op verschillende gronden van meening zijn, dat forensische casuïstiek en desbetreffende controversen in een algemeen orgaan als dit *Tijdschrift* minder op hun plaats zijn; in verband hiermede zal men *detail*-bespreking van dit „sensatie-geval” hier dan ook niet van mij te verwachten hebben.

Wenden wij ons nu tot de zaak.

1) J. VAN DER KOLK, „Het ontslag uit de krankzinnigengestichten der zoo-genaamde justitie-patiënten”, in het voorlaatste nummer van dit *Tijdschrift*.

A. A. M. B. is tweemaal onder mijn behandeling geweest: eerst in 1906, gedurende ongeveer een jaar, in Medemblik; daarna, van Mei 1908 tot Maart 1909, op „Oud Rosenberg” te Loosduinen. Den 9den Maart 1909 is verpleegde, hersteld ontslagen, vertrokken naar Canada; hij is daar tot op heden met ijver werkzaam in het landbouw-bedrijf; van hem en over hem krijg ik nog bij voortduring de beste berichten.

Wijl het nu naar mijn weten nooit betwijfeld is geworden, dat deze verpleegde indertijd, na den geruchtmakenden doodslag, met reden ontoespekenbaar is verklaard, kan hierover gevoegelijk worden gezwegen.

Zooals ik hem dan verder gedurende mijn verblijf te Medemblik heb leeren kennen, is bij mij (en dit geldt ook voor mijn collegae) aan zijn krankzinnig-zijn nooit eenigen twijfel gerezen; de nu aan het publiek overgelegde aantekeningen documenteeren dit allerduidelijkst! Ook hier schijnt toelichting overbodig.

Nu komt de, immers menschenlijke, dwaling: voor zoover mij bekend is, hebben alle deskundigen, die zich in *dien* tijd een oordeel over de *prognose* van het hier besproken lijden hebben kunnen vormen, de meer of minder stellige overtuiging gehad, dat deze *ongunstig* was te stellen, en dat gevolglijk deze lijder, met *dit* antecedent, voorgoed in het gesticht behoorde. Welnu — de feitelijke ervaring heeft deze opvatting weerlegd. Tot mijn inderdaad zeer groote verwondering bleek M. B. bij opneming en tijdens zijn verblijf op Oud-Rosenburg ganschelijk niet meer „de oude”, zooals ik hem in Medemblik had gekend. Ik zal dit niet in detail bewijzen, doch stel met beslistheid vast, dat de afwijkingen, die ons daarginds dagelijks opvielen (stemmingsanomaliën, geremdheid, impulsiviteit, lusteloosheid, e. z. m.) hier geheel waren verdwenen; hij was rustig, gelijkmatig van stemming, ijverig en gewillig, ordelijk in zijn optreden, toonde zich vlug van begrip bij den arbeid, enz.; op verschillende plaatsen wordt dit in de aantekeningen opgemerkt; in nadrukkelijke samenvatting vind ik bijv. voor Dec. 1908 opgeteekend: verschijnselen van psychose zijn sedert geruimen tijd verdwenen.

Hier begint mijn *protest*. Waarom worden in het referaat van den geachten schrijver aantekeningen van dezen aard slechts ter loops of in het geheel niet aangegeven? Waarom wordt uit de op Oud-Rosenburg gehouden aantekeningen zoo weinig en omzichtig aangehaald, terwijl daartegenover mijn aantekeningen uit Medemblik nauwgezette belangstelling gevonden hebben en voor een groot deel worden aangehaald in een artikel, dat blijkens den titel *bedoelt* te spreken over het *ontslag* van patiënten, hetgeen toch eigenlijk impliceert, dat juist het Oud-Rosenburgsche dossier voor den schrijver het *voornaamste* en *doorslag-gevende* had behooren te zijn?

Niemand zal voorzeker aan den geëerden schrijver willen toedichten het onder zijn oogen gekomen materiaal bewustelijk tendentieus te hebben gefatsoeneerd en omgewerkt; evenzeer staat echter voor den ter zake kundigen beoordeelaar vast, dat, indien de schrijver zich stipt aan de letter van het Oud-Rosenburgsche dossier gehouden had, het geval B in zijn artikel geheel *buiten de orde* zou zijn geweest. Aan deze „letter” intusschen hapert wat.

Men zal toch willen gelooven, dat de aantekeningen, die op Oud-Rosenburg over den verpleegde zijn bijgehouden, van mij niet de zonderling-

hypothetische redactie hebben ontvangen, waarmee zij in het referaat onbillijkerwijze hun waarde moeten inboeten tegenover de (ook goeddeels door mij te boek gestelde!) stellige Medembliksche uitspraken. Men leze, bldz. 984: „Uit de daar (Oud-Rosenburg) gemaakte aantekeningen zou (sic!) blijken, dat hij in deze nieuwe omgeving gelijkmatiger gestemd was dan in de oude, of tenminste zijn ontstemmingen heeft kunnen *onderdrukken en dissimuleeren*; van eenige opmerking dienaangaande vind ik niets vermeld”.

Inderdaad! Over dissimuleeren wordt daar niet gesproken. En dit wel om de eenvoudige reden, dat dissimulatie der psychotische verschijnselen (remmingen, stemmingsanomaliën, e. d.), die verpleegde in Medemblik waar te nemen gaf, hier geheel valt buiten te sluiten; veeleer zou deze een „surplus” van geestelijke gezondheid en *zelfbeheersching* veronderstellen, welke aannemelijk te maken zeker niet in de bedoeling van mijn collega zal hebben gelegen

Intusschen, bedoelingen zijn hier minder aan de orde, dan feiten van ervaring. En hier gaat het om het empirische gegeven, dat de psychose van M. B. op Oud-Rosenburg inderdaad geweken bleek: verschijnselen van psychose deden zich niet meer voor. Men mag dit vreemd vinden of niet; het moge niet sluiten in het schema van verklaring: des te erger voor het schema. Verschillende vakgenooten, die hem evenals ik óók in Medemblik hadden gekend, heeft deze genezing en metamorphose van den jongen man ten hoogste verbaasd; alle verwondering (waarmee de wijsheid immers begint en niet besluit) verandert intusschen aan deze genezing niets.

Ik wil hieraan toevoegen, dat de ernst van het bekende antecedent ons een aanleiding is geweest, de „reconvalescentie-tijd” vóór het ontslag over vele maanden uit te breiden, — doch ten slotte sprak het voor ons allen toch vanzelf, dat deze niet-krankzinnige in het gesticht niet thuisbehoorde. (Aan-drang tot ontslag van de zijde der familie was op Oud-Rosenburg *niet* in het spel).

En wanneer de criticus van dit ontslag, die zich overtuigd houdt, dat „*velen* (het komt er slechts op aan: wie?) *dit ontslag niet zullen billijken*”, zich nu geneigd verklaart, „*het zwaartepunt meer in den bodem dan in het enkele symptoom te leggen*”, dan zij daartegenover opgemerkt, dat de menschelijke geest slechts gekend wordt in zijn uitingen, en dat zoo'n op zich zelf gestelde „bodem”, die zich niet zou hebben te manifesteren in het „symptoom”, niets anders is dan een abstract-verstandige hypostase, op grond waarvan wij allerminst het recht hebben iemand van zijn maatschappelijke vrijheid te berooven en op te sluiten in het gesticht.

Het laat zich zeggen, dat wij in aanleg, in kiem, „an-sich”, „potentia”, in den . . . „bodem”, hoe men het noemen wil, allen krankzinnig zijn; dit wil dan echter niet meer zeggen, dan dat wij het realiter niet zijn, doch het bij gelegenheid, mogelijk, kunnen worden. En juist in zoover en zoolang het „zwaartepunt” in den „bodem” wordt gelegd, de bodem dus zuiver als bodem, als aanleg heeft te gelden en deze zich niet als zoodanig heeft opgeheven in de gestelde psychose, — juist zoolang en in zoover valt ook de betrokken persoon als niet-krankzinnig te erkennen en behoort hij buiten het gesticht, en buiten ons bemoeiing. Want de bemoeiing der psychiaters heeft zich uitsluitend te bepalen tot krankzinnigen, en heeft bijv. met de criminaliteit van

niet-krankzinnigen niets van noode. En zoolang de terrein-winnende malheid, welke *niet-krankzinnige* minderwaardigen, die „mogelijk” misdadig zouden kunnen worden, bij voorbaat door eenigerlei tegenwoordig aangeprezen wijze van opsluiting „onschadelijk” zou willen maken en houden, nog niet in ons geldend recht is vastgelegd geworden, zoo lang ontbreekt ook ons psychiaters elken rechtsgrond, waarop wij zulke niet-krankzinnigen in het gesticht zouden mogen houden, alleen op het vermoeden, dat zij zich te gelegener tijd nog wel eens aan eenig misdrijf zullen kunnen schuldig maken.

Trouwens, mijn collega zal dit beamen. En tegenover de ongenoemde „velen, die dit ontslag niet zullen billijken”, zal hij onomwonden hebben te erkennen, dat deze verpleegde, zoodra zijn psychose *volledig geweken* mocht heeten, aan de maatschappij moest teruggegeven worden, waar hij zich dan bij eventueele criminaliteit voor den rechter zal hebben te verantwoorden, en diens straffend vonnis heeft af te wachten. Doch tot zoover loope hij vrij en ongehinderd rond!

Il ne faut jurer de rien; — de verzekering echter dat de ervaring zal leeren, dat het met den „crimineelen aard” van M. B. zoo’n vaart niet loopt, durf ik hier wel voor mijn rekening nemen!

Men zal nog op één punt toelichting verlangen:

Aanleidingen, voorwaarden, oorzaken zullen zijn op te geven als „verklaring” van deze psychose, zullen, meer nog, velen gelden als voldoende grond van indeeling voor de onderbrenging van het geval in een of ander „stelsel” van psychosen. Het ligt nu voor de hand, dat het allerminst verwachte gunstige verloop der psychose als van zelf een verschuiving van accent in de waardeering der verschillende aetiologische momenten met zich heeft gebracht. Wat hierover van verschillende zijden is opgemerkt, wordt echter niet zonder meer voor mijn rekening genomen; al zij erkend, dat klassificeeren, dat zich naar de oorzaken (kiemen, intoxicaties, e. d.) richt, als elke andere indeeling haar betrekkelijk *raison* mag hebben: tot begrip der zaak dringt dit meer uiterlijk doen niet door, — *een aetiologische classificatie is de ware indeeling niet*. Wat dan nader de psychose van M. B. betreft: in Medemblik zal deze wel gegolden hebben als de habitueele, constitutioneel geworden uitdrukking eener zware „psychopathie”, „psychische degeneratie” of hoe men het noemen wil; de keus van mooie woorden is hier groot! Toen nu echter de *feitelijke ervaring* op Oud-Rosenburg tegen ons aller vooropgezette *meening* in, leerde, dat het met die degeneratie (die in de Medembliksche aantekeningen nog zoo’n groote rol speelt! — wie schrijft onpartijdig kleurlooze aantekeningen?) zoo’n vaart niet liep, hebben de ernstige psychische en somatische traumata, die patiënt vóór het „acuut worden” zijner psychose onderging, van slechts toevallige aanleidingen meer en meer het accent van wezenlijke oorzaken gekregen; daartegenover is dan de „degeneratie”, die als zoodanig kwalijk meer „inhoud” van het lijden heeten kon, gedegradeerd tot „bodem”! Doch ik herhaal: de bodem op zich zelf, ja, juist *de bodem zonder meer is nog geen psychose!* En gelukkig, het zag er anders met ons allen droevig uit: immers met een kleine uitbreiding van een bekend thema mogen wij wel zeggen: „Ein bischen Lues und ein bischen Degeneration haben wir ja alle!”

Doch genoeg, ook over deze oorzaken-zoekerij: het is niet voor de eerste maal, dat zij den psychiaters parten speelt!

Tot slot dan en in samenvatting:

Wat hier dezerzijds aan de orde was te stellen, betreft de rechtvaardiging van het ontslag van M. B.: het betreft met name de onzerzijds zeer stellig te geven verzekering, dat bij het ontslag van M. B. onbetwist vaststond, dat bij dezen verpleegde geen psychose aanwezig was: *het oordeel van alle psychiaters, die het geval uit eigen aanschouwing kennen, is in deze onverdeeld gelijkkluidend aan het mijne; de rechtmatigheid van het ontslag is van bevoegde zijde nimmer betwijfeld geworden.*

*Het geval A. A. M. B. is mitsdien volstrekt geen casus dubiosus, maar loopt gevaar dit odium nu te krijgen, doordat het, in mijn duidelijk referaat, op bevreemdende wijze is terecht gekomen in een artikel, dat bedoelt te handelen over moeilijkheden en bezwaren, die zich voordoen bij het ontslag van ontoerekenbaar verklaarde krankzinnigen en daarbij vanzelf moet doelen op z.g.n. twijfelachtige gevallen. Welnu, door deze eigenaardige behandeling van het geval heeft mijn collega, wien ik indertijd wel het genoeg heb gehad, gedurende eenige minuten met den patiënt in kennis te brengen, doch die dezen verpleegde nooit heeft kunnen onderzoeken, geheel overbodigen twijfel gewekt aan de rechtmatigheid van een volkomen correct ontslag en op lichtvaardige wijze met zijn gezag medegeholpen aan het onvoorzichtig verontrusten van het toch reeds zoo spoedig opgeschrikte groote publiek; ons naastbetrokkenen was hiermee het geven van een stellige *tegenverzekering* geboden, al vallen rechten op een *tegenbewijs* van mijn zijde niet te erkennen.*

Intusschen, de hier gegeven voorlichting zal allicht volstaan tot het voor goed afwenden van overbodige legende-vorming om dit zoo vermaard geworden geval, — althans in onze kringen!

Aanvaard, geachte redactie, mijn vriendelijken dank voor de welwillende plaatsing van dit wat lang geworden schrijven,

„Oud-Rosenburg” Loosduinen.

Uw dw. collega

J. J. VAN DER HARST.

Geachte Redactie!

Met niet minder verwondering nam ik kennis van de ontstemming, die mijn pleidooi voor verandering in de wijze, waarop tot heden in ons land het ontslag der zgn. justitie-patiënten geregeld is, gewekt heeft bij mijn collega-directeur te Loosduinen. Hoewel ik zou kunnen opmerken, dat de gepubliceerde ziektegeschiedenis van M. B. zoo goed als geheel werd opgebouwd uit de gegevens van het Medembliksche dossier, en collega PLET, evenals collega FRIJLINCK, met wien ik ten zijnent uitvoerig over mijn voornemen sprak, wist, dat ik de bescheiden opvroeg met het oog op een later te publiceeren artikel, geloof ik niet, dat het noodig is, op dezen weg voort te gaan, om aan te toonen, dat er aan de wijze, waarop ik gebruik maakte van deze ziektegeschiedenissen, iets haperde. Persoonlijk — en ik werd in deze opvatting gesterkt door de meening van collega's, wier juist gevoel ik hierin leerde waardeeren — ben ik mij niet bewust, verkeerd gehandeld te hebben. Ik begrijp echter volkomen, dat het collega PLET, aan wien destijds de ontvluchting van M. B. en de daardoor in het Haagsche milieu gewekte ontroe-

ring, eenige onaangename oogenblikken bezorgde, niet prettig stemde, deze zaak opnieuw ter sprake gebracht te zien. Dat doet mij leed, doch daaraan was nu eenmaal niet te ontkomen. Hij moge bedenken, dat zulks een bijkomende omstandigheid was, niet geschiedde, om hem ook maar in de verste verte onaangenaam te zijn en dat het in het algemeen om iets te bereiken, niet mogelijk is, alle persoonlijke gevoeligheden te ontwijken.

Wat de verantwoordelijkheid betreft voor de publicatie van zulke ziekte-geschiedenissen, een zoowel in de nationale als internationale literatuur zeer gangbare gewoonte, deze neem ik gaarne alleen op mij.

Wat de toelichting en het verweer van collega VAN DER HARST betreft, verklaar ik gaarne, dat het niet het minst in mijn bedoeling heeft gelegen, critiek op het ontslag van M. B. uit te oefenen. Ik bracht het geval ter sprake, om de moeilijkheden te doen uitkomen, waaraan de gestichtsgeneesheer in die gevallen blootstaat en aan de hand daarvan, de wenschelijkheid van verandering der thans geldende wet te bepleiten. Hij zal mij ten goede houden, dat ik op de details van zijn betoog niet nader inga. Ik heb een hartgrondigen afkeer van zulke polemiek, die zelden tot iets goeds leidt en ben dan ook besloten, het hierbij te laten.

Hoogachtend,

Uw dw.

Oegstgeest, 11 April 1910.

J. VAN DER KOLK.

BERICHTEN.

Wetten, Besluiten, Officiële verslagen, enz.

Regeling van het armbestuur.

Door de regeering is bij de Tweede Kamer ingediend een wetsontwerp tot regeling van het armbestuur („Armenwet”). De op het oogenblik van kracht zijnde armenwet is van 1854 (wet van 23 Juni 1854, *Stsbl.* n°. 100) en heeft in 1870 wijzigingen ondergaan (wet van 1 Juni 1870, *Stsbl.* n°. 85). Deze bestaande wet gaat uit van de volgende beginselen: 1°. Overlaten van de ondersteuning der armen aan de kerkelijke en bijzondere instellingen van weldadigheid. 2°. De burgerlijke armenzorg mag een arme slechts dan onderstand verleenen, wanneer hij dien niet van kerkelijke of bijzondere instellingen van weldadigheid kan verkrijgen. 3°. De burgerlijke armenzorg mag slechts bij volstrekte onvermijdelijkheid ondersteunen. 4°. Vermindering van subsidies uit de fondsen van burgerlijke gemeenten aan instellingen van weldadigheid.

De minister zegt nu in zijn memorie van toelichting, dat een nieuwe regeling noodig was door de wenschelijkheid, ja noodzakelijkheid, van een gewijzigde toepassing van het eerste en van een herziening van het derde beginsel, terwijl het tweede beginsel verduidelijking noodig heeft. Het „overlaten” uit het eerste beginsel heeft er toegeleid, dat van overheidswege geen poging werd gedaan om het gemis aan samenhang te verhelpen tusschen de verschillende instellingen van weldadigheid, wat vaak bedrog van de zijde der